

Троїцький А.М.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ ДЛЯ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ: СТВОРЕННЯ ТА ПІДТРИМКА ВІДКРИТИХ ДАНИХ, ПЛАТФОРМ ДЛЯ ОНЛАЙН-ДІАЛОГУ ТА ІНШИХ РЕСУРСІВ

У статті проаналізовано можливості розвитку інфраструктури для громадської участі, зокрема відкритих даних, платформ для онлайн-діалогу та інших цифрових ресурсів, що сприяють підвищенню прозорості, підзвітності та ефективності державного управління. Визначено розвиток електронного самоврядування як одну з ключових тенденцій сучасного публічного управління, що має значний вплив на демократичні процеси та активізацію громадянського суспільства. У дослідженні висвітлено особливості цифровізації процесів громадської участі, проаналізовано роль відкритих даних у забезпеченні доступу до інформації, підвищенні рівня довіри до органів влади та створенні умов для активного залучення громадян у процеси прийняття рішень. Встановлено основні принципи та стандарти відкритих даних, які є запорукою ефективного функціонування цифрових платформ та механізмів громадської участі. Окрему увагу приділено аналізу основних викликів, що виникають при впровадженні цифрових механізмів громадської участі, зокрема питанню безпеки персональних даних, необхідності забезпечення рівного доступу до цифрових інструментів для всіх соціальних груп, а також потребі у чіткому нормативно-правовому регулюванні таких процесів. Розглянуто можливі ризики цифрового розриву, що може ускладнити ефективне залучення окремих категорій громадян, а також механізми подолання цих викликів. У підсумку визначено ключові аспекти комплексного підходу до впровадження механізмів цифрової демократії, що включають технічну модернізацію, розробку стратегічних документів, підвищення цифрової грамотності населення та створення сприятливого середовища для сталого розвитку громадської участі в умовах цифрової трансформації суспільства.

Ключові слова: громадська участь, цифрова демократія, електронне врядування, відкриті дані, онлайн-платформи, електронні петиції, публічне управління, цифрова безпека.

Постановка проблеми. У сучасному світі громадська участь є фундаментальним елементом демократичного управління, оскільки вона сприяє забезпеченню прозорості, підзвітності та залученості громадян до процесів ухвалення рішень. Демократичні суспільства визнають, що ефективне управління неможливе без активної участі громадян у формуванні політики, громадських консультаціях та контролі над діяльністю державних інституцій.

Сьогодні використання цифрових технологій стає тією провідною тенденцією, що підвищує ефективність роботи місцевого самоврядування та посилює доступ громадян до інформації, відкритість та прозорість управлінських процесів. Саме розвиток електронного урядування визначають одним з основних факторів забезпечення успішності реформування та підвищення конкурентоспроможності країни [Концепція].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками актуальність проблеми діджи-

талізації та публічної комунікації в місцевому самоврядуванні зростає. Це питання виступає предметом цілогодяного наукових досліджень (Бондарчук Н., Дуброва Н., Винер Н., Гнатовська А., Клименко І, Клімушин П., Євсюкова О., Линьова К., Лукашевський Ю., Токар М., Тоффлер О. та інші). Важливим етапом у впровадженні інструментів участі громадян є також створення механізмів для збору та обробки інформації, прозорості під час прийняття рішень та визначенні пріоритетів [6, с. 38].

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати можливості розвитку інфраструктури для громадської участі шляхом створення і підтримки відкритих платформ для онлайн-діалогу та інших ресурсів та основні виклики впровадження цифрових механізмів громадської участі.

Виклад основного матеріалу. Залучення громадян до державного управління не лише сприяє підвищенню довіри до влади, але й дозволяє ухвалювати більш зважені, збалансовані та

соціально орієнтовані рішення. Цього можна досягати завдяки механізмам цифрової демократії, які забезпечують громадянам відкритий доступ до інформації, можливість висловлювати свою думку та впливати на політичні процеси [1, с. 10; 5, с. 73]. Проте, як свідчить практика, з одного боку, та результати наукових досліджень, з другого, для ефективної реалізації механізмів громадської участі необхідна розвинена інфраструктура, що включає:

1. Відкриті дані – доступ громадян до інформації про діяльність урядових структур, що дозволяє аналізувати політичні рішення, контролювати дії влади та виявляти порушення.

2. Цифрові платформи для діалогу – онлайн-системи для обговорення державних ініціатив, електронних петицій, громадського голосування та консультацій.

3. Інтерактивні механізми громадської участі – цифрові технології, які дозволяють швидко та ефективно залучати громадян до управлінських процесів, забезпечуючи двосторонній зв'язок між владою та суспільством.

Успішні практики різних країн в глобальному контексті розвитку громадської участі демонструють, що створення сучасної цифрової інфраструктури для громадської участі сприяє вирішенню цілої низки завдань: підвищенню рівня довіри до влади (відкриті дані та електронні механізми участі мінімізують корупційні ризики та роблять процес ухвалення рішень більш прозорим); формуванню більш ефективних державних політик (участь громадян дозволяє враховувати реальні потреби суспільства під час розробки програм та реформ); залученню різних соціальних груп до управлінських процесів (цифрові платформи забезпечують рівний доступ усіх громадян до механізмів прийняття рішень, незалежно від їхнього соціального статусу, рівня освіти чи місця проживання).

Таким чином, цифровізація процесів громадської участі дозволяє суттєво змінити підхід до державного управління, зробивши його більш гнучким, прозорим та інклюзивним. Враховуючи позитивний міжнародний досвід, необхідно розробити оптимальну модель інтеграції цифрових інструментів для громадської участі в Україні, яка відповідатиме сучасним викликам та сприятиме ефективному розвитку демократичних процесів [2, с. 112].

Одним із ключових елементів інфраструктури для громадської участі є відкриті дані. Саме вони слугують основою громадської участі, вони віді-

грають фундаментальну роль у забезпеченні прозорості, підзвітності та демократичного контролю за діяльністю уряду. Надання громадянам доступу до офіційної інформації дозволяє не лише здійснювати моніторинг політичних і фінансових рішень, а й впливати на процеси управління, беручи участь у їхньому формуванні на основі достовірних та актуальних даних.

Запровадження системи відкритих даних сприяє розвитку громадянського суспільства, бізнесу, науки та інших сфер, де аналіз інформації може стати основою для прийняття ефективних рішень.

Для того, щоб відкриті дані були дійсно ефективним інструментом громадської участі, вони мають відповідати міжнародним стандартам і бути доступними, структурованими та інтероперабельними.

Ключовими принципами відкритих даних є:

1) Відкритість за замовчуванням (open by default):

– усі урядові дані, якщо вони не містять конфіденційної інформації, мають бути загальнодоступними за замовчуванням;

– громадяни повинні мати право на вільний доступ до інформації, яка впливає на їхнє життя.

2) Доступність у машиночитному форматі:

– дані повинні публікуватися у відкритих форматах (CSV, JSON, XML тощо), які можна легко опрацювати за допомогою програмного забезпечення;

– відмова від публікації інформації у закритих форматах (наприклад, PDF), які ускладнюють її автоматичний аналіз.

3) Інтероперабельність і стандартизованість:

– дані мають відповідати міжнародним стандартам, щоб забезпечити сумісність з іншими системами та їхню інтеграцію у глобальні інформаційні мережі;

– використання єдиних класифікаторів та метаданих дозволяє спростувати обмін інформацією між різними державними органами та країнами.

4) Регулярне оновлення та підтримка актуальності:

– відкриті дані мають бути своєчасними та достовірними;

– автоматизоване оновлення баз даних дозволяє уникати застарілої інформації, яка може вводити в оману громадян.

Дотримання цих принципів сприяє підвищенню ефективності державного управління, оскільки влада отримує зворотний зв'язок від громадян і може оперативно реагувати на їхні потреби.

Вітчизняний досвід та досвід інших країн доводять, що відкриті дані можуть застосовуватися у різних сферах, сприяючи прозорості державних процесів, громадському контролю та економічному розвитку [7, с. 76; 8].

До основних напрямів використання відносять:

1. Громадський контроль і аналітика: відкриті дані дозволяють проводити моніторинг бюджетних витрат, виявляти корупційні схеми та контролювати ефективність виконання державних програм. (Прикладом успішного громадського контролю є платформа "Опендатабот" (Україна), яка збирає відкриті дані про судові рішення, тендери та державні реєстри, допомагаючи журналістам та громадським організаціям розслідувати зловживання).

2. Підвищення прозорості державних рішень: відкритий доступ до інформації про діяльність органів влади допомагає громадянам краще розуміти державну політику та ухвалювані рішення. (Прикладом може слугувати використання громадянами США порталу "Data.gov", щоб аналізувати розподіл державного бюджету або оцінювати ефективність соціальних програм) [7, с. 78].

3. Підтримка соціальних і громадських ініціатив: відкриті дані сприяють розвитку інноваційних громадських проєктів, які можуть аналізувати стан довкілля, інфраструктури, медицини тощо. (Наприклад, у Великій Британії запустили платформу "FixMyStreet", яка дозволяє громадянам повідомляти про проблеми у міському середовищі (ямковий ремонт, відсутність вуличного освітлення тощо) і отримувати зворотний зв'язок від місцевих органів влади).

4. Стимулювання економічного розвитку: підприємці та аналітичні центри можуть використовувати відкриті дані для створення нових продуктів та сервісів. (зокрема, в ЄС аналітика великих даних у сфері відкритих даних дозволила створити тисячі стартапів, які розробляють фінансові, медичні та екологічні рішення).

Таким чином, відкриті дані є не лише інструментом громадського контролю, а й потужним рушієм економічного розвитку та державної інноваційності. Запозичення та адаптація найкращих міжнародних практик дозволять Україні підвищити ефективність цифрового врядування та громадського контролю [3; 4, с. 138].

Відкриті дані є невід'ємною складовою сучасної демократії та сприяють підвищенню прозорості, боротьбі з корупцією та розвитку громадянського суспільства. Проте для успішного впровадження цієї концепції в Україні необхідно усунути ряд перешкод:

– посилити законодавче регулювання відкритих даних;

– забезпечити регулярне оновлення та доступність інформації;

– стимулювати громадські ініціативи, що використовують відкриті дані.

У сучасному світі онлайн-платформи стали важливим інструментом взаємодії між громадянами та державними установами. Вони забезпечують швидкий зворотний зв'язок, дають можливість громадянам висловлювати свою думку, впливати на процеси ухвалення рішень та сприяти розвитку цифрової демократії. Онлайн-платформи дозволяють збирати думки громадян щодо політичних рішень, законопроєктів та ініціатив; організовувати електронні консультації між владою та громадськістю; проводити електронні голосування та референдуми; забезпечувати громадський контроль за діяльністю урядових структур [4, с. 139; 6, с. 58].

Типи онлайн-платформ:

1. Форуми та соціальні мережі. Платформи, які можуть використовуватись як державними структурами, так і громадськими організаціями, дозволяють громадянам обговорювати важливі соціальні та політичні питання. Прикладом може слугувати український портал «Громадський простір» – платформа для активістів та громадських організацій або Facebook чи Telegram, де державні установи використовують офіційні сторінки для комунікації з громадянами.

2. Платформи електронних петицій дають можливість громадянам подавати пропозиції до уряду та місцевих органів влади, а владним органам оцінювати актуальність цієї потреби для громади в цілому: якщо петиція набирає необхідну кількість підписів, влада зобов'язана її розглянути (електронні петиції до Президента України (petition.president.gov.ua); єдина система місцевих петицій (e-dem.ua) [4, с. 139].

3. Портали відкритого уряду надають доступ до державних послуг, дозволяють громадянам брати участь у консультаціях та голосуваннях та використовуються для забезпечення підзвітності влади: «Дія» – український портал, що об'єднує державні сервіси або "gov.uk" (Велика Британія) – портал відкритого уряду для громадських консультацій [3].

4. Геоінформаційні системи (ГІС), які використовуються для аналізу міського середовища, планування інфраструктури та залучення громадян до вирішення міських проблем. Вони дозволяють мешканцям подавати заявки щодо покращення

інфраструктури (зокрема, "Kyiv Smart City" – платформа, що дозволяє киянам голосувати за міські проекти; "FixMyStreet" (Велика Британія) – сервіс, що дозволяє громадянам повідомляти про міські проблеми) [9].

Однак, безпечне і ефективне використання онлайн-платформ як механізму взаємодії між громадянами та державними установами потребує передбачення ризиків і планування засобів щодо їх усунення. Одним з викликів стає захист персональних даних користувачів. Цифрові платформи можуть містити конфіденційну інформацію про користувачів, що потребує надійного захисту від витоків і кібератак.

Проблемним може постати питання забезпечення доступності онлайн-платформ для всіх соціальних груп: частина громадян (особи похилого віку, люди з інвалідністю, мешканці віддалених регіонів) може мати обмежений доступ до цифрових платформ.

Викликом використання онлайн-платформ стає також те, що багато громадян не користуються платформами (через недовіру до ефективності їхнього впливу тощо): необхідно розробити заходи стимулювання активної участі громадян з використанням сучасних інструментів. Впровадження цифрових платформ в Україні дозволить зробити управління більш відкритим, підзвітним та ефективним, а також сприятиме розвитку активного громадянського суспільства [1, с. 11; 6, с. 53].

Ефективне залучення громадян до процесів ухвалення рішень потребує не лише цифрових платформ та відкритих даних, а й системної підтримки у вигляді освітніх ресурсів, фінансування громадських ініціатив та створення сприятливого середовища для активної участі. Доступ до інформації, фінансова підтримка та навчальні програми сприяють збільшенню рівня громадської актив-

ності, підвищенню цифрової грамотності та розвитку соціальних ініціатив.

Висновки. Розвиток інфраструктури для громадської участі є ключовим елементом ефективного публічного управління, що сприяє підвищенню прозорості, відкритості та залученості громадян до ухвалення рішень. Відкриті дані, онлайн-платформи, цифрові консультації та громадські ініціативи відіграють важливу роль у формуванні активного громадянського суспільства, де кожен має можливість впливати на державну політику.

Успішне впровадження механізмів цифрової демократії потребує комплексного підходу, що включає кілька критично важливих аспектів:

- нормативно-правова підтримка – адаптація законодавства до нових технологічних реалій, створення законів про відкриті дані, цифрове врядування та безпечну обробку персональних даних;
- технологічне вдосконалення платформ – використання сучасних рішень для підвищення ефективності цифрових сервісів, інтеграція нових інструментів у процеси громадської участі;
- підвищення цифрової грамотності громадян – реалізація освітніх програм та інформаційних кампаній для залучення якомога ширшої аудиторії до цифрових механізмів демократії.

Створення екосистеми громадської участі має базуватися на принципах:

- відкритості – надання громадянам максимальної кількості інформації для аналізу та прийняття рішень;
- доступності – забезпечення рівного доступу до цифрових платформ усім верствам населення, включаючи людей похилого віку та осіб з обмеженими можливостями;
- інклюзивності – залучення всіх соціальних груп до участі в державному управлінні через доступні та зручні цифрові механізми.

Список літератури:

1. Бардах О. Цифрова трансформація взаємодії влади та бізнесу: орієнтація на результат. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8. № 1. с. 10-11. <https://doi.org/10.15421/15202>
2. Гнатовська А. Діджиталізація та інформатизація в адміністративно-територіальних одиницях: особливості та проблеми здійснення. *Юридичний вісник*. 2016. № 6. С. 112-118. DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i6.2272>
3. Єдиний державний веб-портал відкритих даних (<https://data.gov.ua>)
4. Засадко В. В., Матвеев Є. Е. Інституційні основи електронної участі громадян: досвід України і ЄС. Правові засади організації та здійснення публічної влади :збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 17 червня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 138-140.
5. Клімушин П.С., Спасібов Д.В. Впровадження сервісів та механізмів електронного урядування у практику надання адміністративних послуг. Публічне управління XXI століття: світові практики та націо-

нальні перспективи : зб. тез XVIII Міжнар. наук. конгресу, 26 квітня 2018 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2018. С. 471–475.

6. Лукашевський Ю. О. Розвиток інструментів участі громадян у місцевому самоврядуванні (на прикладі м. Львова). Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. Національний університет «Львівська політехніка» Львів, 2024. 218 с.

7. Сіленко А. О., Крук Н. В. Відкритий уряд: досвід Сполучених Штатів Америки та європейських країн. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 65. С.76-82

8. Стратегія розвитку сфери відкритих даних України на 2025–2027 роки (проект). URL: <https://surl.li/skybwi>

9. Успішні проекти Програми ЄС «Цифрова Європа». Портал Дія. <https://surl.li/bjommj>

Troitskiy A.N. DEVELOPMENT OF INFRASTRUCTURE FOR PUBLIC PARTICIPATION: CREATION AND SUPPORT OF OPEN DATA, ONLINE DIALOGUE PLATFORMS, AND OTHER ESSENTIAL RESOURCES

The article analyzes the possibilities for developing infrastructure for public participation, particularly open data, online dialogue platforms, and other digital resources that contribute to enhancing transparency, accountability, and the efficiency of public administration. The development of electronic self-governance is identified as one of the key trends in modern public administration, significantly influencing democratic processes and the activation of civil society. The study highlights the features of digitalizing public participation processes, examining the role of open data in ensuring access to information, increasing public trust in government institutions, and creating conditions for the active engagement of citizens in decision-making processes. The fundamental principles and standards of open data, which serve as a foundation for the effective functioning of digital platforms and public participation mechanisms, are established. Special attention is given to analyzing the main challenges associated with implementing digital public participation mechanisms, including issues of personal data security, the necessity of ensuring equal access to digital tools for all social groups, and the need for clear regulatory frameworks for these processes. Potential risks of the digital divide, which may hinder the effective involvement of certain categories of citizens, are also examined, along with mechanisms to address these challenges. In conclusion, the key aspects of a comprehensive approach to implementing digital democracy mechanisms are outlined, including technical modernization, the development of strategic documents, the improvement of digital literacy among the population, and the creation of a favorable environment for the sustainable development of public participation in the context of society's digital transformation.

Key words: public participation, digital democracy, e-governance, open data, online platforms, electronic petitions, digital consultations, Civic Tech, Smart City, public administration, blockchain, artificial intelligence, digital security, digital literacy, governance.